

การพัฒนาารูปแบบการเรียนรายวิชาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา

DEVELOPMENT OF THE TEACHING MODEL FOR THE SUBJECT OF BUDDHIST HISTORY

ยุทธนา พูนเกิดมะเร็ง

Yutthana Poonkertmarerng

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhonratchasima Campus

Corresponding Author's Email ; yuttmcu1234@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการ และแนวทางในการพัฒนารูปแบบการเรียนรายวิชาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา (2) เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนรายวิชาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา และ (3) วิเคราะห์ประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนรายวิชาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา การวิจัยเป็นการวิจัยและพัฒนา ดำเนินการโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก และประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนและครูผู้สอน ผลการวิจัยพบว่า

1) การเรียนการสอนปัจจุบันยังคงเน้นการบรรยายและการถ่ายทอดความรู้จากครูสู่ผู้เรียนเป็นหลัก มุ่งเน้นการท่องจำข้อเท็จจริง ผู้เรียนขาดแรงจูงใจและมองว่าไม่เกี่ยวข้องกับชีวิตจริง การใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้มีข้อจำกัด และการประเมินผลเน้นการทดสอบความจำ มีความต้องการรูปแบบการเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีการเชื่อมโยงกับชีวิตจริง ใช้วิธีการที่หลากหลาย และมีสื่อที่น่าสนใจ

2) ผู้วิจัยจึงพัฒนา รูปแบบ HILL (Historical Inquiry and Life-Linked Learning Model) หรือ "รูปแบบการเรียนรู้เชิงสืบสอบและเชื่อมโยงชีวิต" ที่บูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักกยโสธร ปัญญา กาลามสูตร ไตรสิกขา ปฏิจจสมุปบาท และอุบายโกศล กับทฤษฎีการเรียนรู้สมัยใหม่ รูปแบบประกอบด้วย 8 หลักการ 7 องค์ประกอบ และ 5 ขั้นตอนการเรียนรู้ ได้แก่ การกระตุ้นและเชื่อมโยง การสืบสอบและสำรวจ การวิเคราะห์และสังเคราะห์ การประยุกต์และเชื่อมโยง และการสร้างสรรค์และแบ่งปัน

3) ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสมของรูปแบบในระดับสูงมาก โดยเฉพาะด้านความสอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนาและการเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผลการทดลองใช้แสดงให้เห็นว่ารูปแบบสามารถนำไปใช้ได้จริงและส่งผลเชิงบวกต่อผู้เรียน ทำให้มีส่วนร่วมในการเรียนมากขึ้น มีความเข้าใจที่ลึกซึ้ง พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ และเห็นคุณค่าของพระพุทธศาสนามากขึ้น ผู้เรียนมีความพึงพอใจโดยรวมในระดับสูง โดยเฉพาะด้านการเชื่อมโยงกับชีวิตจริงและการได้มีส่วนร่วม ครูผู้สอนมีความพึงพอใจและประทับใจกับการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกของผู้เรียน แม้จะพบความท้าทายด้านการจัดการเวลาและการเปลี่ยนบทบาท รูปแบบนี้แสดงให้เห็นถึงความเป็นไปได้และศักยภาพในการยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทการศึกษาไทย

คำสำคัญ: การพัฒนา, วิชาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา, รูปแบบ

Abstract

This research aimed to: (1) investigate the current situation, problems, needs, and approaches for developing a learning model for Buddhist History course, (2) develop a learning model for Buddhist History course, and (3) analyze the effectiveness of the learning model for Buddhist History course. This research employed a research and development methodology, conducted through in-depth interviews and evaluation of satisfaction among students and teachers. The research findings revealed that:

1) Current teaching and learning still emphasizes lecturing and knowledge transmission from teachers to students, focusing on memorization of facts. Students lack motivation and perceive the subject as irrelevant to real life. The use of media and learning resources is limited, and assessment focuses on testing memory. There is a need for a learner-centered learning model that connects to real life, employs diverse methods, and incorporates engaging media.

2) The researcher developed the "HILL Model" (Historical Inquiry and Life-Linked Learning Model), which integrates Buddhist principles including Yoniso Manasikara (wise attention), Kalama Sutta, Threefold Training (Trisikkha), Dependent Origination (Paticcasamuppada), and Skillful Means (Upaya Kausalya) with modern learning theories. The model consists of 8 principles, 7 components, and 5 learning steps: Hook and Connect, Inquiry and Exploration, Analysis and Synthesis, Application and Connection, and Creation and Sharing.

3) Experts assessed the model's appropriateness at a very high level with an overall mean, particularly regarding alignment with Buddhist principles and learner-centeredness. Implementation results demonstrated that the model is practically applicable and has positive effects on learners, increasing their engagement, deepening understanding, developing analytical thinking skills, and enhancing appreciation of Buddhism. Students expressed high overall satisfaction, especially regarding real-life connections and active participation. Teachers were satisfied and impressed with the positive changes in students, despite challenges in time management and role transformation. This model demonstrates feasibility and potential for effectively enhancing the quality of Buddhist History teaching and learning in alignment with the Thai educational context.

Keyword : Development ,model ,Buddhist history

บทนำ

ในการศึกษาระดับอุดมศึกษา รายวิชาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนานับเป็นรายวิชาที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นรายวิชาที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา พัฒนาการ และเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ ของพระพุทธศาสนาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมคำสอน แนวคิด และปรัชญาของพระพุทธศาสนาได้อย่างถ่องแท้และลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและการทำงานได้อย่างเหมาะสม (สมชาย จันทร์เรือง, 2562)

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนรายวิชาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในปัจจุบัน พบว่ายังมีปัญหาและอุปสรรคหลายประการที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน ทั้งในด้านเนื้อหาการเรียนการสอนที่มีความซับซ้อน เข้าใจยาก การใช้วิธีการสอนและสื่อการเรียนรู้ที่ไม่หลากหลาย และขาดความน่าสนใจ ขาดการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ ตลอดจนขาดการวัดและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ผู้เรียนขาดแรงจูงใจในการเรียนรู้ และไม่สามารถบรรลุผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดการพัฒนาการเรียนรู้อันมีประสิทธิภาพจึงเป็นแนวทางสำคัญในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยจำเป็นต้องมีการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายและน่าสนใจ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และฝึกปฏิบัติจริง ใช้สื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อกระตุ้นความสนใจและสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เหมาะสม (ณัฐวุฒิ กิจรุ่งเรือง และคณะ, 2563) รวมถึงต้องมีการสร้างแบบวัดและประเมินผลที่มีคุณภาพ สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ และสะท้อนถึงสมรรถนะที่แท้จริงของผู้เรียน ทั้งการประเมินระหว่างเรียน หลังเรียน และการประเมินเพื่อพัฒนา (ทีศนา แคมมณี, 2561)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาการเรียนรายวิชาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา ทั้งนี้เพื่อให้ได้รูปแบบการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน และสอดคล้องกับสภาพการเรียนการสอนในปัจจุบัน อันจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการยกระดับคุณภาพการศึกษาของรายวิชาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- เพื่อศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการ และแนวทางในการพัฒนารูปแบบการเรียนรายวิชาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา
- เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนรู้อันมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลของรายวิชาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา
- เพื่อวิเคราะห์ประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนรู้อันมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลของรายวิชาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการ และแนวทางในการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลหลัก

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้รายวิชาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยอาศัยข้อมูลพื้นฐานจากขั้นตอนที่ 1 มาใช้ในการออกแบบรูปแบบการเรียนรู้ และทำการทดลองใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบสอบถามความพึงพอใจ และแบบประเมินความสามารถในการคิดวิเคราะห์

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลักในขั้นตอนที่ 1 ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา ด้านประวัติศาสตร์ และด้านการจัดการเรียนรู้ จำนวน 9 รูป/คน ซึ่งเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ส่วนกลุ่มตัวอย่างในขั้นตอนที่ 2-3 เป็นนิสิตระดับปริญญาตรีที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2568 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา จำนวน 78 รูป/คน อาจารย์ 3 รูป/คน ผู้เชี่ยวชาญ 9 รูป/คน โดยเลือกแบบเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) สำหรับสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับสภาพปัญหา ความต้องการ และแนวทางการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้รายวิชาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา
2. แบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนรู้ สำหรับให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินรูปแบบก่อนนำไปทดลองใช้
3. แผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้น จำนวน 16 แผน
4. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน จำนวน 60 ข้อ
5. แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนรู้ จำนวน 20 ข้อ
6. แบบประเมินความสามารถในการคิดวิเคราะห์ จำนวน 4 สถานการณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง บันทึกเสียง จดบันทึก และทำการวิเคราะห์เนื้อหา
2. ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้กับกลุ่มตัวอย่าง เป็นเวลา 16 สัปดาห์ โดยทำการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน เก็บข้อมูลความพึงพอใจและความสามารถในการคิดวิเคราะห์
3. ขั้นตอนที่ 3 ผู้วิจัยนำคะแนนที่ได้จากการทดสอบ แบบสอบถาม และแบบประเมินมาทำการวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อสรุปผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการจัดหมวดหมู่ เปรียบเทียบ และสรุปประเด็นสำคัญ
2. ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบทดสอบและแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการเปรียบเทียบคะแนนทดสอบก่อนเรียนและหลัง

เรียน ใช้สถิติ t-test for dependent samples และทดสอบความสามารถในการคิดวิเคราะห์โดยใช้
สถิติ One-way ANOVA

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยและพัฒนา รูปแบบการเรียนรายวิชาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในครั้งนี้ได้ดำเนินการ
อย่างเป็นระบบและครอบคลุมทุกมิติที่สำคัญ ตั้งแต่การศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการ ไปจนถึงการ
พัฒนา ทดลองใช้ และประเมินผลรูปแบบ ผลการวิจัยที่ได้สามารถสรุปได้ดังนี้

สรุปสภาพ ปัญหา และความต้องการ

การศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนการสอนรายวิชาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาใน
ระดับปริญญาตรีผ่านการสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอนและผู้บริหารสถานศึกษา การสังเกตการณ์การจัดการเรียน
การสอน และการสำรวจความคิดเห็นของผู้เรียน พบว่าการจัดการเรียนการสอนมีลักษณะและปัญหาที่สำคัญ
หลายประการ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่มี
ประสิทธิภาพมากขึ้น สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนการสอน การวิจัยพบว่าการจัดการเรียนการสอน
ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในปัจจุบันยังคงมีลักษณะเป็นแบบดั้งเดิมที่เน้นการบรรยายและการถ่ายทอด
ความรู้จากอาจารย์สู่ผู้เรียนเป็นหลัก อาจารย์ผู้สอนส่วนใหญ่ใช้วิธีการสอนโดยการบรรยายเนื้อหาตามตำรา
หรือหนังสือเรียน อธิบายเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ตามลำดับเวลา และให้ผู้เรียนจดบันทึกหรือท่องจำ
ข้อเท็จจริงสำคัญ การเรียนการสอนมุ่งเน้นการถ่ายทอดเนื้อหาที่กว้างและครอบคลุมมากกว่าการสร้าง
ความเข้าใจที่ลึกซึ้ง ผู้เรียนมีบทบาทเป็นผู้รับความรู้แบบเฉื่อยชา มีส่วนร่วมในชั้นเรียนน้อย และมักไม่เห็นความ
เกี่ยวข้องของเนื้อหาที่เรียนกับชีวิตจริงของตนเอง การใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอนยังมี
ข้อจำกัดมาก อาจารย์ส่วนใหญ่ใช้เพียงตำราเรียนและกระดานเป็นสื่อหลัก การใช้สื่อมัลติมีเดียหรือเทคโนโลยี
มีน้อยและไม่เป็นระบบ แม้ว่าบางโรงเรียนจะมีห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ หรืออุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์ แต่ก็
มักไม่ได้ถูกนำมาใช้ในการเรียนการสอนอย่างเต็มที่ การใช้แหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียน เช่น การศึกษาดูงานที่วัด
หรือสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา มีน้อยมากและไม่เป็นระบบ ส่วนใหญ่เกิดขึ้นเป็นครั้ง
คราวเท่านั้น วิธีการวัดและประเมินผลยังคงเน้นการทดสอบความจำเป็นหลัก โดยใช้ข้อสอบปรนัยและอัตนัย
ที่ถามถึงข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ เช่น ชื่อ วันเดือนปี สถานที่ หรือเหตุการณ์สำคัญ การประเมินทักษะ
การคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ หรือเจตคติมีน้อยมาก การให้ข้อมูลย้อนกลับที่มีคุณภาพแก่
ผู้เรียนก็มีจำกัด ส่วนใหญ่เป็นเพียงการบอกคะแนนหรือเกรดโดยไม่มีคำอธิบายว่าผู้เรียนควรพัฒนาในส่วนใด
หรืออย่างไร เนื้อหาที่สอนมีลักษณะกว้างและครอบคลุมมาก ตั้งแต่ประวัติพระพุทธเจ้าและการสร้าง
พระพุทธศาสนา การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอินเดียและเอเชีย ไปจนถึงประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาใน
ประเทศไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ความกว้างของเนื้อหา กลับทำให้การสอนต้องเน้นการ
สำรวจผิวเผินมากกว่าการศึกษาเชิงลึก และมักมีลักษณะเป็นการนำเสนอข้อเท็จจริงที่ต้องท่องจำมากกว่าการ
วิเคราะห์ความหมายและความสำคัญทางประวัติศาสตร์ การเชื่อมโยงเนื้อหาเข้ากับบริบทปัจจุบันหรือชีวิตของ
ผู้เรียนมีน้อย ทำให้ผู้เรียนมักมองว่าเป็นเพียงเรื่องราวในอดีตที่ไม่เกี่ยวข้องกับตนเอง ปัญหาและอุปสรรคที่
สำคัญ จากการศึกษาพบปัญหาและอุปสรรคหลายประการที่ส่งผลต่อคุณภาพการเรียนการสอน ประการแรก
คือปัญหาจากตัวผู้เรียน ผู้เรียนส่วนใหญ่ขาดความสนใจและแรงจูงใจในการเรียนวิชานี้ มองว่าเป็นวิชาที่น่าเบื่อ
ต้องท่องจำเนื้อหาหนัก และไม่เห็นประโยชน์หรือความเกี่ยวข้องกับชีวิตจริง ผู้เรียนบางส่วนมีทัศนคติลบต่อ
วิชาประวัติศาสตร์โดยทั่วไป ซึ่งส่งผลต่อแรงจูงใจในการเรียนวิชานี้ด้วย นอกจากนี้ ผู้เรียนมีพื้นฐานความรู้และ
ทักษะที่แตกต่างกันมาก บางคนมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาจากครอบครัวหรือการศึกษาก่อน

หน้านี้ ในขณะที่บางคนมีความรู้้น้อยมาก ทำให้การจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับทุกคนเป็นเรื่องท้าทาย ทักษะการอ่าน การเขียน และการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนบางส่วนยังไม่เพียงพอสำหรับการเรียนในระดับที่ ลึกซึ้ง

ปัญหาที่สองเกิดจากตัวอาจารย์ผู้สอน อาจารย์ส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางด้าน ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา หลายคนสอนวิชานี้เพราะได้รับมอบหมายโดยไม่มีความรู้เชิงลึกหรือความสนใจ เป็นพิเศษ ส่งผลให้การสอนอาจขาดความลึกซึ้งหรือความน่าสนใจ อาจารย์มีโอกาสน้อยในการพัฒนาตนเอง เกี่ยวกับเนื้อหาหรือวิธีการสอนวิชานี้โดยเฉพาะ เนื่องจากการอบรมหรือพัฒนาอาจารย์มักเน้นไปที่วิชาหลักที่มี การสอบเข้ามหาวิทยาลัย นอกจากนี้ อาจารย์มีภาระงานอื่น ๆ มากมาย ทั้งการสอนหลายวิชา งานธุรการ และกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้มีเวลาจำกัดในการเตรียมการสอนอย่างมีคุณภาพ บางอาจารย์มีทัศนคติว่าวิชานี้ไม่ สำคัญเท่ากับวิชาหลักอื่น ๆ จึงไม่ให้ความสำคัญมากนัก

ปัญหาที่สามเกี่ยวข้องกับตัวเนื้อหาและหลักสูตร เนื้อหามีปริมาณมากเกินไปเมื่อเทียบกับเวลา เรียนที่มี ทำให้อาจารย์ต้องรีบสอนให้ครบโดยไม่มีเวลาสำหรับการศึกษาเชิงลึกหรือกิจกรรมที่หลากหลาย การ จัดลำดับเนื้อหาอาจไม่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของผู้เรียน บางหัวข้อที่ซับซ้อนอาจนำเสนอก่อนที่ผู้เรียนจะมี พื้นฐานเพียงพอ เนื้อหาบางส่วนอาจล้าสมัยหรือไม่สอดคล้องกับความรู้หรือการค้นพบใหม่ ๆ ทาง ประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ วัตถุประสงค์การเรียนรู้บางครั้งไม่ชัดเจนหรือไม่สอดคล้องกับวิธีการสอนและการ ประเมินผล ทำให้การจัดการเรียนการสอนขาดทิศทางที่ชัดเจน

ปัญหาที่สี่เกี่ยวกับทรัพยากรและสื่อการเรียนการสอน สื่อและทรัพยากรที่มีอยู่มีจำกัดและไม่ หลากหลาย ส่วนใหญ่เป็นตำราเรียนที่อาจมีเนื้อหาไม่น่าสนใจหรือไม่ทันสมัย การเข้าถึงเทคโนโลยีและ อินเทอร์เน็ตไม่เท่าเทียมกัน

ความต้องการในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน จากการสำรวจความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ของอาจารย์ผู้สอน ผู้บริหาร และผู้เรียน พบความต้องการที่สำคัญหลายประการ ประการแรกคือความต้องการ เนื้อหาที่ทันสมัย ลดปริมาณแต่เพิ่มความลึก มีการจัดระเบียบตามธีมหรือประเด็นสำคัญมากกว่าการเรียง ตามลำดับเวลาอย่างเคร่งครัด และมีการเชื่อมโยงกับบริบทปัจจุบันและชีวิตของผู้เรียนอย่างชัดเจน ผู้เรียน ต้องการเห็นว่าสิ่งที่เรียนมีความเกี่ยวข้องและมีประโยชน์ต่อตนเอง ไม่ใช่เพียงความรู้ที่ต้องท่องจำเพื่อสอบแล้ว ลืม ความต้องการวิธีการสอนที่หลากหลายและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ อาจารย์และผู้เรียนต้องการการเรียน การสอนที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมมากขึ้น มีกิจกรรมที่หลากหลายและน่าสนใจ ใช้เทคนิคการสอนที่ทันสมัยและปฏิบัติ ได้จริง และบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม ผู้เรียนต้องการได้ลงมือทำ ได้คิด ได้ แสดงความคิดเห็น และได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงมากกว่าเพียงการฟังบรรยาย ความต้องการสื่อและ แหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพและหลากหลาย ทั้งอาจารย์และผู้เรียนต้องการสื่อที่น่าสนใจ ทันสมัย เข้าใจง่าย และ เหมาะสมกับระดับผู้เรียน ต้องการการใช้เทคโนโลยีและสื่อดิจิทัลที่มีคุณภาพ และต้องการโอกาสในการใช้ แหล่งเรียนรู้ในชุมชนอย่างเป็นระบบ เช่น การศึกษาดูงานที่วัด พิพิธภัณฑ์ หรือแหล่งโบราณคดี ความต้องการ การประเมินผลที่หลากหลายและเน้นทักษะการคิด อาจารย์ต้องการเครื่องมือและวิธีการประเมินที่หลากหลาย กว่าแค่ข้อสอบ สามารถประเมินทักษะการคิดวิเคราะห์และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และให้ข้อมูลย้อนกลับ ที่มีคุณภาพแก่ผู้เรียน ผู้เรียนต้องการการประเมินที่ยุติธรรม ชัดเจน และช่วยให้เห็นจุดแข็ง จุดอ่อน และ แนวทางในการพัฒนา ความต้องการพัฒนาอาจารย์อย่างเป็นรูปธรรม อาจารย์ต้องการการอบรมเชิง ปฏิบัติการที่ให้ความรู้และทักษะที่สามารถนำไปใช้ได้จริง ต้องการเครือข่ายอาจารย์เพื่อแลกเปลี่ยน ประสบการณ์และสนับสนุนกัน และต้องการคู่มือหรือแนวทางการสอนที่ชัดเจนและพร้อมใช้ และความ ต้องการแรงจูงใจและการเห็นคุณค่า ทั้งอาจารย์และผู้เรียนต้องการให้เห็นว่าวิชานี้มีความสำคัญและมีคุณค่า

ไม่ใช่ชีวิตจริง ผู้เรียนต้องการเห็นความเกี่ยวข้องของเนื้อหาชีวิตและสังคมปัจจุบัน และอาจารย์ต้องการการสนับสนุนและการยอมรับในความพยายามพัฒนาการสอน

จากสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการที่ค้นพบนี้ แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาที่แตกต่างจากรูปแบบดั้งเดิม รูปแบบใหม่จำเป็นต้องเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความหมายและเชื่อมโยงกับชีวิตจริง พัฒนาทักษะการคิดระดับสูง และสร้างแรงจูงใจและเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ รูปแบบดังกล่าวจำเป็นต้องเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริงภายใต้ข้อจำกัดต่าง ๆ ที่มีอยู่ และต้องได้รับการสนับสนุนด้วยทรัพยากร การพัฒนาอาจารย์ และระบบที่เหมาะสม

สรุปรูปแบบการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น

จากการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ ประกอบกับการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบการเรียนรายวิชาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาที่มีชื่อว่า "รูปแบบ HILL" ย่อมาจาก Historical Inquiry and Life-Linked Learning Model หรือ "รูปแบบการเรียนรู้เชิงสืบสอบและเชื่อมโยงชีวิต" ซึ่งเป็นรูปแบบที่บูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับทฤษฎีการเรียนรู้สมัยใหม่อย่างลงตัว มีความเป็นเอกลักษณ์และเหมาะสมกับบริบทการศึกษาไทย รูปแบบนี้ประกอบด้วยองค์ประกอบหลักหลายส่วนที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ หลักการและแนวคิดพื้นฐาน รูปแบบ HILL มีรากฐานมาจากการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับทฤษฎีการเรียนรู้สมัยใหม่ โดยมีหลักการสำคัญ 8 ประการ ได้แก่ (1) ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ สอดคล้องกับหลักธรรม "อตตา หิ อตตโน นาโถ" ที่ว่าตนเป็นที่พึ่งของตน ผู้เรียนต้องรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเองและมีบทบาทเป็นผู้สร้างความรู้ ไม่ใช่เพียงผู้รับความรู้แบบเฉื่อยชา (2) การสร้างความรู้ด้วยตนเอง ตามหลักโยธธปัญญาและกาลามสูตรที่เน้นการใช้ปัญญาพิจารณาและค้นหาความจริงด้วยตนเอง ไม่ยึดติดกับสิ่งที่ได้ยินมาเพียงอย่างเดียว (3) การเรียนรู้ผ่านการสืบสอบ ให้ผู้เรียนได้ทำหน้าที่เหมือนนักประวัติศาสตร์ในการตั้งคำถาม ค้นหาหลักฐาน วิเคราะห์ และสร้างข้อสรุป ซึ่งจะช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (4) การเชื่อมโยงกับชีวิตและสังคมปัจจุบัน เพื่อให้การเรียนรู้มีความหมายและผู้เรียนเห็นคุณค่าและความเกี่ยวข้อง การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ไม่ใช่เพียงการรู้จักอดีต แต่เป็นการเข้าใจปัจจุบันและเตรียมพร้อมสำหรับอนาคต (5) การเรียนรู้แบบบูรณาการ ตามหลักปฏิจจสมุพบาทที่ว่าทุกสิ่งมีความเชื่อมโยงกัน การเข้าใจประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาต้องมองในหลายมิติ ทั้งมิติทางศาสนา สังคม การเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม (6) การมีส่วนร่วมและร่วมมือ ตามหลักสังคหวัตถุ การเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นช่วยสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งและพัฒนาทักษะทางสังคม (7) การพัฒนาคุณธรรมควบคู่กับความรู้ การศึกษาทางพระพุทธศาสนาต้องพัฒนาทั้งปัญญาและศีล ไม่ใช่เพียงความรู้ทางสติปัญญาเท่านั้น และ (8) ความยืดหยุ่นและการปรับตามบริบท ตามหลักอุปายโกศล รูปแบบสามารถปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทที่แตกต่างกัน

วัตถุประสงค์การเรียนรู้ รูปแบบ HILL มีวัตถุประสงค์ที่ครอบคลุมทั้งสามด้าน คือ ด้านความรู้ ความเข้าใจ ด้านทักษะ และด้านเจตคติ วัตถุประสงค์ด้านความรู้มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจที่ลึกซึ้งและยั่งยืนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา ไม่ใช่เพียงการท่องจำข้อเท็จจริง แต่เป็นการเข้าใจความหมาย บริบท และความสำคัญทางประวัติศาสตร์ วัตถุประสงค์ด้านทักษะมุ่งพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการสืบสอบทางประวัติศาสตร์ ทักษะการสื่อสาร และทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 ส่วนวัตถุประสงค์ด้านเจตคติมุ่งให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและความเกี่ยวข้องของประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา มีเจตคติที่ดีต่อพระพุทธศาสนา และมีแรงบันดาลใจในการนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิต โคร่งสร้างและองค์ประกอบ รูปแบบ HILL ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบหลัก

ที่เชื่อมโยงกันเป็นระบบ ได้แก่ (1) หลักการและแนวคิด ตามที่กล่าวไว้ข้างต้น (2) วัตถุประสงค์การเรียนรู้ ที่ครอบคลุมทั้งสามด้าน (2) เนื้อหาและโครงสร้าง ซึ่งจัดเป็น ๕ หน่วยการเรียนรู้ตามธีม ประกอบด้วย หน่วยที่ 1 รากฐานพระพุทธศาสนา (พุทธกาล) หน่วยที่ ๒ การพัฒนาในอินเดียหลังพุทธกาล หน่วยที่ 3 การเผยแพร่สู่เอเชีย หน่วยที่ 4 พระพุทธศาสนาในสยาม และหน่วยที่ 5 พระพุทธศาสนาในโลกสมัยใหม่ แต่ละหน่วยมีคำถามหลัก (Essential Questions) ที่กระตุ้นการคิดและเป็นแกนของการเรียนรู้ (4) กระบวนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของรูปแบบ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน (5) สื่อและแหล่งเรียนรู้ ที่หลากหลายและเหมาะสมกับการเรียนรู้ตามรูปแบบ (6) การวัดและประเมินผล ที่ครอบคลุมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และ (7) บทบาทของอาจารย์และนักเรียน ที่เปลี่ยนจากแบบดั้งเดิม โดยอาจารย์มีบทบาทเป็นผู้อำนวยการความ สะดวก ผู้ตั้งคำถาม ผู้แนะนำ และผู้ให้ข้อมูลย้อนกลับ ในขณะที่นักเรียนมีบทบาทเป็นผู้สร้างความรู้ ผู้สืบสอบ ผู้คิดวิเคราะห์ และผู้ร่วมมือ กระบวนการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ซึ่งเป็นแกนหลักของรูปแบบ ประกอบด้วย ขั้นที่ 1 การกระตุ้นและเชื่อมโยง (Hook and Connect) เป็นขั้นตอนที่กระตุ้นความสนใจของผู้เรียนด้วย สถานการณ์ เรื่องราว ภาพ หรือคำถามที่น่าสนใจ สืบค้นความรู้เดิมและเชื่อมโยงกับเนื้อหาใหม่ นำเสนอ คำถามหลักของหน่วย และชี้แจงวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ขั้นตอนนี้มีความสำคัญมากในการสร้างแรงจูงใจและ เตรียมความพร้อมของผู้เรียน ขั้นที่ 2 การสืบสอบและสำรวจ (Inquiry and Exploration) เป็นขั้นตอนที่ ผู้เรียนได้ทำหน้าที่เป็นนักประวัติศาสตร์ โดยนำเสนอสถานการณ์หรือคำถามที่ท้าทาย ให้ผู้เรียนค้นคว้าจาก แหล่งข้อมูลหลากหลาย ทั้งปฐมภูมิและทุติยภูมิ ฝึกทักษะการตั้งคำถาม การค้นหาข้อมูล การประเมิน แหล่งข้อมูล และการจดบันทึก อาจารย์มีบทบาทเป็นผู้อำนวยการความสะดวก สังเกต แนะนำ และตั้งคำถาม กระตุ้น ขั้นตอนนี้เป็นการเรียนรู้แบบเชิงรุกที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างแข็งขัน ขั้นที่ 3 การวิเคราะห์และ สังเคราะห์ (Analysis and Synthesis) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนวิเคราะห์หลักฐานทางประวัติศาสตร์อย่างลึกซึ้ง เปรียบเทียบข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ หาความเหมือนและความต่าง ประเมินความน่าเชื่อถือ และสังเคราะห์เพื่อ สร้างความเข้าใจที่สมบูรณ์และเป็นองค์รวม มีการอภิปรายกลุ่มและชั้นเรียนเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและ ทำทนายข้อสมมติ ใช้เครื่องมือช่วยคิด เช่น แผนภาพความคิด ตารางเปรียบเทียบ หรือไทม์ไลน์ อาจารย์ตั้ง คำถามกระตุ้นการคิดวิเคราะห์และช่วยให้ผู้เรียนเห็นความเชื่อมโยง ขั้นที่ 4 การประยุกต์และเชื่อมโยง (Application and Connection) เป็นขั้นตอนที่เชื่อมโยงความรู้กับชีวิตจริงและประเด็นปัจจุบัน อภิปราย ประเด็นร่วมสมัยที่เกี่ยวข้อง ทำกิจกรรม เช่น โครงงานท้องถิ่น การสัมภาษณ์พระสงฆ์หรือผู้รู้ การเขียน วิเคราะห์ หรือการจัดนิทรรศการ ไตร่ตรองคุณค่าและหลักธรรมและพิจารณานำมาปฏิบัติในชีวิต เขียนบันทึก การไตร่ตรอง (reflection journal) และแบ่งปันความคิดกับผู้อื่น ขั้นตอนนี้ทำให้การเรียนรู้มีความหมายและ เห็นคุณค่า ขั้นที่ 5 การสร้างสรรค์และแบ่งปัน (Creation and Sharing) เป็นขั้นตอนสุดท้ายที่ผู้เรียนสร้าง ผลงานแสดงความรู้ความเข้าใจในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น รายงานวิจัย บทความ นิทรรศการ โปสเตอร์ วิดีโอ พอดแคสต์ หรือสื่อดิจิทัลอื่น ๆ นำเสนอต่อเพื่อน อาจารย์ และชุมชน รับข้อมูลย้อนกลับจากผู้อื่นและ เรียนรู้จากผลงานของเพื่อน ไตร่ตรองและประเมินตนเอง (self-assessment) และประเมินเพื่อน (peer assessment) อาจารย์ให้ข้อมูลย้อนกลับที่มีคุณภาพ เฉพาะเจาะจง และสร้างสรรค์

การวัดและประเมินผล รูปแบบ HILL ใช้การประเมินที่หลากหลายและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ โดยแบ่งเป็น 3 ประเภทตามเวลา คือ การประเมินก่อนเรียน (Diagnostic Assessment) เพื่อสำรวจความรู้ เดิมและความพร้อม การประเมินระหว่างเรียน (Formative Assessment) เพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าและ ให้ข้อมูลย้อนกลับอย่างต่อเนื่อง และการประเมินหลังเรียน (Summative Assessment) เพื่อตรวจสอบการ บรรลุวัตถุประสงค์ วิธีการประเมินรวมถึงการประเมินผลงานหรือโครงการ การนำเสนอ การมีส่วนร่วมและ ทำงานกลุ่ม บันทึกการไตร่ตรอง แบบทดสอบที่เน้นการคิดวิเคราะห์ การประเมินตนเอง และการประเมินโดย

เพื่อน การใช้ rubric ที่ชัดเจนและการให้ข้อมูลย้อนกลับที่มีคุณภาพเป็นสิ่งสำคัญในการประเมิน สื่อและแหล่งเรียนรู้ รูปแบบเน้นการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อรองรับรูปแบบการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ประกอบด้วยสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศน์ สื่อดิจิทัลและเทคโนโลยี แหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียน เช่น วัด พิพิธภัณฑ์ แหล่งโบราณคดี และบุคคลเป็นแหล่งเรียนรู้ เช่น พระสงฆ์ นักวิชาการ และผู้สูงอายุในชุมชน การคัดเลือกและใช้สื่อต้องเหมาะสมกับวัตถุประสงค์และระดับผู้เรียน รูปแบบ HILL ที่พัฒนาขึ้นนี้มีความเป็นเอกลักษณ์ในการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับทฤษฎีการเรียนรู้สมัยใหม่อย่างลงตัว มีโครงสร้างและกระบวนการที่ชัดเจนและเป็นระบบ เน้นการพัฒนาทั้งความรู้ ทักษะ และเจตคติ และมีความยืดหยุ่นในการปรับใช้ตามบริบทที่แตกต่างกัน รูปแบบนี้ตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการที่ค้นพบจากการศึกษาสภาพปัจจุบัน และมีศักยภาพในการยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

สรุปผลการประเมินและทดลองใช้รูปแบบ

หลังจากพัฒนารูปแบบการเรียนรู้เสร็จสมบูรณ์แล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพและความเป็นไปได้ของรูปแบบผ่าน 3 ขั้นตอนหลัก คือ การประเมินความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญ การทดลองใช้รูปแบบในสถานการณ์จริง และการประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้ ผลจากทั้ง 3 ขั้นตอนนี้ให้ข้อมูลที่มีคุณค่ามากเกี่ยวกับคุณภาพ ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของรูปแบบผลการประเมินความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยได้เชิญผู้เชี่ยวชาญจำนวน 9 ท่านที่มีความเชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสตร์และประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา 3 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน 3 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล 3 ท่าน เพื่อประเมินความเหมาะสมของรูปแบบในด้านต่าง ๆ

ผลการประเมินความเหมาะสมด้านหลักการและแนวคิดพบว่ารูปแบบมีความเหมาะสมในระดับสูงมาก โดยมีค่าเฉลี่ยรวม 4.67 จาก 5 ผู้เชี่ยวชาญให้การประเมินสูงที่สุดในประเด็นความสอดคล้องระหว่างหลักการของรูปแบบกับแนวคิดทางพระพุทธศาสนา (ค่าเฉลี่ย 4.89) โดยเห็นว่าการบูรณาการหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา เช่น หลักยโสธรปัญญา กาลามสูตร ไตรสิกขา ปฏิจจสมุปบาท และอุปายโกศล เข้ากับทฤษฎีการเรียนรู้สมัยใหม่เป็นจุดเด่นที่โดดเด่นของรูปแบบ ความเหมาะสมของการเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (ค่าเฉลี่ย 4.78) การเรียนรู้ผ่านการสืบสอบ (ค่าเฉลี่ย 4.67) และการพัฒนาคุณธรรมควบคู่กับความรู้ (ค่าเฉลี่ย 4.78) ก็ได้รับการประเมินสูงเช่นกัน อย่างไรก็ตาม ผู้เชี่ยวชาญบางท่านแสดงความกังวลเกี่ยวกับความพร้อมของผู้เรียนและอาจารย์ในการปรับเปลี่ยนบทบาท และเสนอว่าควรมีแนวทางเฉพาะในการเตรียมความพร้อม

ผลการประเมินความเหมาะสมด้านโครงสร้างและองค์ประกอบมีค่าเฉลี่ยรวม 4.61 ผู้เชี่ยวชาญประเมินสูงที่สุดในประเด็นความชัดเจนและครบถ้วนของวัตถุประสงค์การเรียนรู้ (ค่าเฉลี่ย 4.78) และความเหมาะสมของคำถามหลัก (Essential Questions) (ค่าเฉลี่ย 4.78) โดยเห็นว่าวัตถุประสงค์มีความชัดเจนเฉพาะเจาะจง วัดได้ และครอบคลุมทั้งสามด้าน ส่วนคำถามหลักมีคุณภาพดี กระตุ้นการคิด และช่วยให้ผู้เรียนมีจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้ ความเหมาะสมของการจัดเนื้อหาแบบอิม (ค่าเฉลี่ย 6.67) ก็ได้รับการประเมินสูงแม้ว่าจะมีข้อเสนอแนะว่าควรมีการสอดแทรกความรู้เรื่องลำดับเวลาไว้ด้วย ประเด็นที่ได้คะแนนต่ำที่สุดคือความเหมาะสมของปริมาณและความลึกของเนื้อหา (ค่าเฉลี่ย 4.33) โดยผู้เชี่ยวชาญบางท่านเห็นว่าเนื้อหามีมากเกินไปเมื่อเทียบกับเวลาเรียนที่มี

ผลการประเมินความเหมาะสมด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยรวม 4.85 ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ากระบวนการ 5 ขั้นตอนมีความเหมาะสมและชัดเจน (ค่าเฉลี่ย 4.67) โดยขั้นตอนที่ได้รับการประเมินสูงที่สุด

คือขั้นที่ 1 การกระตุ้นความสนใจและเชื่อมโยงประสบการณ์ (ค่าเฉลี่ย 4.78) ซึ่งผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าออกแบบมาได้ดีมากและมีความสำคัญในการสร้างแรงจูงใจ ขั้นที่ 2 การสืบสอบและสำรวจ (ค่าเฉลี่ย 4.67) ขั้นที่ 3 การวิเคราะห์และสังเคราะห์ (ค่าเฉลี่ย 4.56) และขั้นที่ 4 การประยุกต์และเชื่อมโยง (ค่าเฉลี่ย 4.67) ก็ได้รับการประเมินสูงเช่นกัน แม้ว่าจะมีข้อเสนอแนะว่าควรมีคำแนะนำและตัวอย่างที่ชัดเจนมากขึ้น ขั้นที่ 5 การสร้างสรรค์และแบ่งปัน (ค่าเฉลี่ย 4.44) ได้คะแนนต่ำที่สุด โดยมีความกังวลเกี่ยวกับเวลาและทรัพยากรที่ต้องใช้ ความยืดหยุ่นและความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ (ค่าเฉลี่ย 4.33) เป็นประเด็นที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าต้องให้ความสนใจ โดยเฉพาะการให้แนวทางสำหรับการปรับใช้ในบริบทที่มีข้อจำกัด

ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะที่มีคุณค่าหลายประการ ได้แก่ ควรมีการพัฒนาอาจารย์อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ควรจัดทำสื่อและทรัพยากรสนับสนุนที่พร้อมใช้ ควรพัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผลที่เฉพาะเจาะจง ควรมีแนวทางสำหรับการปรับใช้ในบริบทที่แตกต่างกัน และควรมีการวิจัยและพัฒนาต่อเนื่องโดยรวมแล้ว ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพสูง มีความเหมาะสม และมีศักยภาพในการยกระดับการเรียนการสอนประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา ผลการทดลองใช้รูปแบบ หลังจากปรับปรุงรูปแบบตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญแล้ว ผู้วิจัยได้นำรูปแบบไปทดลองใช้ในสถานศึกษา 3 แห่งที่มีบริบทแตกต่างกัน ก่อนเริ่มการทดลองใช้ ผู้วิจัยได้จัดการอบรมเชิงปฏิบัติการสำหรับอาจารย์ผู้สอนเป็นเวลา 3 วัน เพื่อให้เข้าใจรูปแบบอย่างลึกซึ้งและมีทักษะที่จำเป็น การอบรมครอบคลุมทั้งการทำความเข้าใจหลักการและแนวคิด การชี้แจงกระบวนการจัดการเรียนรู้ การฝึกปฏิบัติการสอน และการพัฒนาทักษะเฉพาะต่าง ๆ นอกจากนี้ อาจารย์ได้รับชุดเอกสารและสื่อสำหรับการสอน ประกอบด้วยคู่มือ แผนการสอน เอกสารประกอบการเรียน แหล่งข้อมูล สื่อมัลติมีเดีย และเครื่องมือประเมิน ก่อนเริ่มการสอนตามรูปแบบใหม่ อาจารย์ได้เตรียมความพร้อมผู้เรียนโดยอธิบายเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่จะแตกต่างจากเดิม บทบาทใหม่ของผู้เรียนและอาจารย์ และสร้างบรรยากาศที่ปลอดภัยและเปิดกว้างในชั้นเรียน ผลการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบพบว่าในแต่ละขั้นตอนมีทั้งความสำเร็จและความท้าทาย ในขั้นที่ 1 การกระตุ้นความสนใจและเชื่อมโยงประสบการณ์ อาจารย์ทั้ง 3 ท่านสามารถใช้วิธีการที่หลากหลายในการกระตุ้นความสนใจได้สำเร็จ ผู้เรียนส่วนใหญ่แสดงความสนใจและมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้น โดยเฉพาะเมื่อเริ่มต้นด้วยสิ่งที่ใกล้ตัวหรือเกี่ยวข้องกับประสบการณ์ของผู้เรียน ในขั้นที่ 2 การสืบสอบและสำรวจ เป็นขั้นตอนที่ท้าทายที่สุด โดยเฉพาะในช่วงแรก ๆ ที่ผู้เรียนยังไม่คุ้นเคยกับการค้นคว้าด้วยตนเอง อย่างไรก็ตาม หลังจากผ่านไปสักระยะ ผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถปรับตัวได้และเริ่มแสดงความภาคภูมิใจเมื่อค้นพบความรู้ด้วยตนเอง ในขั้นที่ 3 การวิเคราะห์และสังเคราะห์ การอภิปรายในช่วงแรกมีผู้เรียนเข้าร่วมน้อย แต่เมื่ออาจารย์สร้างบรรยากาศที่ปลอดภัยและใช้เทคนิคต่าง ๆ ในการกระตุ้น การอภิปรายเริ่มมีชีวิตชีวาและมีคุณภาพมากขึ้น ผู้เรียนเริ่มกล้าแสดงความคิดเห็นและมีการถกเถียงในประเด็นที่มีความคิดเห็นแตกต่างกัน ในขั้นที่ 4 การประยุกต์และเชื่อมโยง เป็นขั้นตอนที่ได้รับการตอบรับดีมาก โดยเฉพาะกิจกรรมการศึกษาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในท้องถิ่นซึ่งผู้เรียนหลายคนแสดงความตื่นตัวและความภาคภูมิใจ ในขั้นที่ 5 การสร้างสรรค์และแบ่งปัน ผู้เรียนได้สร้างผลงานที่หลากหลายและมีคุณภาพแตกต่างกันไปตามความสามารถ การนำเสนอผลงานช่วยพัฒนาทักษะการสื่อสารและความมั่นใจของผู้เรียน มีข้อค้นพบสำคัญหลายประการจากการทดลองใช้ ประการแรกคือรูปแบบสามารถนำไปใช้ได้จริงในสถานการณ์จริง แม้จะมีความท้าทายในบริบทบางอย่าง ประการที่สองคือบทบาทของอาจารย์เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดต่อความสำเร็จ อาจารย์ที่สามารถเปลี่ยนบทบาทและมีทักษะที่จำเป็นสามารถจัดการเรียนการสอนได้มีประสิทธิภาพมากกว่า ประการที่สามคือผู้เรียนมีความพร้อมที่แตกต่างกัน ผู้เรียนที่มีทักษะดีและเคยมีประสบการณ์การเรียนแบบมีส่วนร่วมปรับตัวได้เร็วกว่า ประการที่สี่คือการจัดการเวลาเป็นความท้าทายสำคัญ การสอนตามรูปแบบใช้เวลามากกว่าการบรรยาย ประการที่ห้าคือการมีทรัพยากร

และสื่อที่เพียงพอมีความสำคัญมากต่อความสำเร็จ และประการสุดท้ายคือมีสัญญาณเชิงบวกเกี่ยวกับผลกระทบต่อการเรียนรู้ ผู้เรียนแสดงความเข้าใจที่ลึกซึ้งขึ้น ทักษะการคิดที่ดีขึ้น และเจตคติที่ดีต่อพระพุทธศาสนาและการเรียนรู้มากขึ้น

ผลการประเมินความพึงพอใจ หลังสิ้นสุดการทดลองใช้ ผู้วิจัยได้ประเมินความพึงพอใจของทั้งผู้เรียนและอาจารย์ผู้สอน ผู้เรียนมีความพึงพอใจโดยรวมต่อรูปแบบการเรียนในระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ย 4.12 จาก 5 ผู้เรียนร้อยละ 78.1 มีความพึงพอใจในระดับมากขึ้นไป เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่าผู้เรียนมีความพึงพอใจสูงที่สุดต่อการเชื่อมโยงกับชีวิตจริงและสังคมปัจจุบัน (ค่าเฉลี่ย 4.35) รองลงมาคือการได้มีส่วนร่วมและทำงานกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 4.28) การได้สร้างผลงานและนำเสนอ (ค่าเฉลี่ย 4.18) การอภิปรายและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น (ค่าเฉลี่ย 4.15) และการเรียนรู้แบบสืบสอบและค้นคว้า (ค่าเฉลี่ย 4.05) ผู้เรียนชื่นชอบการเรียนรู้ที่ทำให้เห็นความเกี่ยวข้องกับชีวิตจริง การได้มีส่วนร่วมและทำงานร่วมกับเพื่อน และการได้สร้างสรรค์ผลงาน ผู้เรียนหลายคนรายงานว่ารู้สึกพัฒนาขึ้นในหลายด้าน ทั้งความรู้ ทักษะ และความมั่นใจ อย่างไรก็ตามก็มีผู้เรียนบางส่วนที่ไม่พอใจเกี่ยวกับเวลาที่ไม่เพียงพอ ความยากและความซับซ้อน การประเมินผลที่ไม่ชัดเจน และปัญหาในการทำงานกลุ่ม

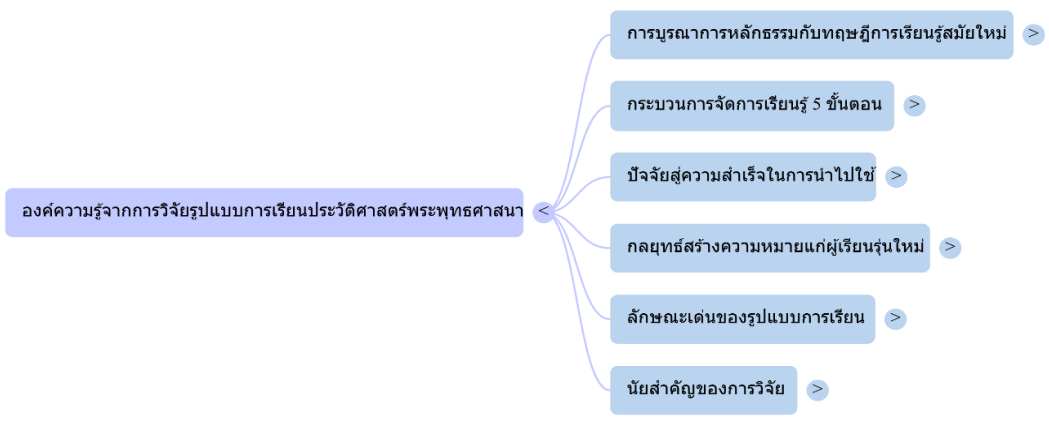
อาจารย์ผู้สอนทั้ง 3 ท่านแสดงความพึงพอใจโดยรวมต่อรูปแบบและมีความประทับใจกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน อาจารย์ชื่นชมผลกระทบเชิงบวกต่อผู้เรียน โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมและแรงจูงใจที่เพิ่มขึ้น ความเข้าใจที่ลึกซึ้งขึ้น และการพัฒนาในหลายด้าน อาจารย์รายงานว่าได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองมากจากการใช้รูปแบบ ทั้งในแง่ของเทคนิคการสอนและมุมมองใหม่ต่ออาชีพอาจารย์ อาจารย์ชื่นชอบความยืดหยุ่นของรูปแบบและรู้สึกขอบคุณต่อการสนับสนุนและทรัพยากรที่ได้รับ อย่างไรก็ตาม อาจารย์ก็พบความท้าทายหลายประการ ได้แก่ การจัดการเวลา การเปลี่ยนบทบาทและวิธีการสอน การจัดการกับความแตกต่างของผู้เรียน ภาระงานที่เพิ่มขึ้น และทรัพยากรที่จำกัด จากผลการประเมินและทดลองใช้รูปแบบ สรุปได้ว่ารูปแบบการเรียนที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพสูง มีความเหมาะสม และสามารถนำไปใช้ได้จริง ทั้งผู้เชี่ยวชาญผู้เรียน และอาจารย์ผู้สอนต่างให้การยอมรับและมีความพึงพอใจต่อรูปแบบ มีหลักฐานเชิงประจักษ์ที่แสดงให้เห็นถึงผลกระทบเชิงบวกต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ในขณะเดียวกัน ก็มีข้อเสนอแนะและบทเรียนที่ได้จากการประเมินและทดลองใช้ที่จะนำไปสู่การปรับปรุงรูปแบบให้มีประสิทธิภาพและความเหมาะสมมากยิ่งขึ้นในอนาคต

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยและพัฒนาการเรียนรายวิชาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในครั้งนี้ได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ที่มีคุณค่าและมีนัยสำคัญต่อวงการศึกษามากประการ องค์ความรู้เหล่านี้ไม่เพียงแต่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนการสอนประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาโดยเฉพาะ แต่ยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการจัดการเรียนการสอนวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ประวัติศาสตร์ และสังคมศึกษาได้อีกด้วย การวิจัยครั้งนี้ได้สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับทฤษฎีการเรียนรู้สมัยใหม่ อย่างเป็นรูปธรรมและเป็นระบบ การนำหลักยโสธรปัญญาและกาลามสูตรมาใช้เป็นรากฐานของการเรียนรู้เชิงสืบสอบ การประยุกต์หลักไตรสิกขาในการพัฒนาทั้งปัญญา ศีล และสมาธิผ่านกระบวนการเรียนรู้ การใช้หลักปฏิบัติสมุปปาทในการมองประวัติศาสตร์แบบองค์รวมและเห็นความเชื่อมโยง และการประยุกต์หลักอุปายโกศลในการปรับการสอนให้เหมาะกับบริบท ล้วนเป็นการแสดงให้เห็นว่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไม่ใช่เพียงเนื้อหาที่ต้องเรียน แต่สามารถเป็นกรอบแนวคิดในการออกแบบการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพได้ การบูรณาการนี้ทำให้รูปแบบการเรียนมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวและสอดคล้องกับบริบทของการศึกษาไทยที่มี

รากฐานทางพระพุทธศาสนา การวิจัยได้พัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอนที่เหมาะสมกับการสอนประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาอย่างเป็นระบบ กระบวนการที่ครอบคลุมตั้งแต่การกระตุ้นความสนใจ การสืบสอบและสำรวจ การวิเคราะห์และสังเคราะห์ การประยุกต์และเชื่อมโยง ไปจนถึงการสร้างสรรค์และแบ่งปัน แสดงให้เห็นถึงลำดับขั้นตอนที่ช่วยให้ผู้เรียนสร้างความรู้ความเข้าใจที่ลึกซึ้งและยั่งยืน โดยเฉพาะการเน้นขั้นตอนการเชื่อมโยงกับชีวิตจริงและสังคมปัจจุบัน ซึ่งเป็นจุดเด่นที่ช่วยให้การเรียนประวัติศาสตร์ไม่ใช่เพียงการศึกษาอดีต แต่เป็นการเข้าใจปัจจุบันและเตรียมพร้อมสำหรับอนาคต กระบวนการนี้สามารถนำไปปรับใช้กับการสอนประวัติศาสตร์หรือวิชาสังคมศึกษาอื่น ๆ ได้

การวิจัยได้สร้างความรู้เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการนำรูปแบบการเรียนแบบเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางไปใช้จริง การทดลองใช้รูปแบบในบริบทที่แตกต่างกันทำให้ค้นพบว่าบทบาทของอาจารย์เป็นปัจจัยสำคัญที่สุด ความพร้อมและการพัฒนาอาจารย์อย่างเป็นระบบ การมีทรัพยากรและสื่อที่เพียงพอ การจัดการเวลาอย่างมีประสิทธิภาพ และการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ล้วนเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จ นอกจากนี้ ยังพบว่าความพร้อมของผู้เรียน โดยเฉพาะทักษะการอ่านและประสบการณ์เดิม มีผลต่อความสามารถในการปรับตัวเข้ากับรูปแบบการเรียนใหม่ ความรู้เหล่านี้เป็นข้อมูลสำคัญสำหรับผู้บริหาร การศึกษาและนักพัฒนาหลักสูตรในการวางแผนและเตรียมการก่อนนำรูปแบบการเรียนใหม่ ๆ ไปใช้ การวิจัยได้สร้างความรู้เกี่ยวกับวิธีการทำให้การเรียนประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนามีความหมายและเกี่ยวข้องกับผู้เรียนรุ่นใหม่ การเชื่อมโยงเนื้อหาทางประวัติศาสตร์กับชีวิตจริงของผู้เรียนและสังคมปัจจุบัน การใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น การให้ผู้เรียนได้สำรวจประวัติศาสตร์ของชุมชนตนเอง และการส่งเสริมให้เห็นว่าพระพุทธศาสนา มีบทบาทต่อสังคมไทยปัจจุบันอย่างไร ล้วนเป็นกลยุทธ์ที่ได้รับการพิสูจน์แล้วว่าช่วยเพิ่มแรงจูงใจและทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของการเรียนรู้ ความรู้ที่ช่วยแก้ปัญหาที่ผู้เรียนมักมองว่าประวัติศาสตร์เป็นเรื่องที่น่าเบื่อและไม่เกี่ยวข้องกับตนเอง การวิจัยได้สร้างต้นแบบรูปแบบการเรียนที่มีความยืดหยุ่นและสามารถปรับใช้ได้ ในบริบทที่แตกต่างกัน ทั้งในโรงเรียนเมืองที่มีทรัพยากรมาก โรงเรียนชานเมือง และโรงเรียนชนบทที่มีข้อจำกัด การมีแนวทางและตัวอย่างการปรับใช้ทำให้รูปแบบนี้มีความเป็นไปได้สูงในการขยายผลไปสู่โรงเรียนอื่น ๆ ทั่วประเทศ ซึ่งมีบริบทที่หลากหลาย องค์ความรู้ที่แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการเรียนการสอนที่ดีไม่จำเป็นต้องเป็นสูตรสำเร็จที่แข็งตาย แต่ควรเป็นกรอบแนวทางที่ยืดหยุ่นและสามารถปรับให้เหมาะสมกับบริบทเฉพาะได้ องค์ความรู้ทั้งหมดที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้มีนัยสำคัญทั้งในเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติ ในเชิงทฤษฎี การวิจัยได้ขยายองค์ความรู้เกี่ยวกับการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับทฤษฎีการเรียนรู้ และเสนอกรอบแนวคิดใหม่ในการออกแบบการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับบริบทไทย ในเชิงปฏิบัติ รูปแบบการเรียนและบทเรียนจากการทดลองใช้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงและมีศักยภาพในการยกระดับคุณภาพการศึกษาทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทยอย่างเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยและพัฒนารูปแบบการเรียนรายวิชาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่สำคัญสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์และการพัฒนาต่อยอด ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. นโยบายการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างเป็นระบบ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) และสถาบันพัฒนาครู ควรจัดทำโครงการพัฒนาครูผู้สอนประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการที่เน้นการฝึกทักษะจริง ไม่ใช่เพียงการบรรยายทฤษฎี มีการนิเทศและติดตามผลอย่างใกล้ชิด และส่งเสริมให้เกิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของครูผู้สอนวิชานี้เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และพัฒนาร่วมกัน นอกจากนี้ ควรบรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับรูปแบบการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและการสอนประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาไว้ในหลักสูตรการผลิตครูของสถาบันการศึกษาครูทั่วประเทศ เพื่อให้ครูรุ่นใหม่มีความรู้และทักษะที่จำเป็นตั้งแต่เริ่มต้นอาชีพ

2. นโยบายการจัดสรรทรัพยากรและสนับสนุนการนำรูปแบบไปใช้ หน่วยงานระดับชาติและระดับสถานศึกษาควรจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการนำรูปแบบการเรียนนี้ไปใช้อย่างจริงจัง โดยพัฒนาและเผยแพร่คลังทรัพยากรการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ ประกอบด้วยคู่มือครู แผนการสอน เอกสารประกอบการเรียน สื่อมัลติมีเดีย และเครื่องมือประเมิน ที่ครูสามารถเข้าถึงและนำไปใช้ได้ฟรี จัดตั้งศูนย์พัฒนาสื่อและนวัตกรรมการเรียนการสอนประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาที่ผลิตสื่อดิจิทัลที่ทันสมัยและน่าสนใจ และให้การสนับสนุนด้านงบประมาณแก่โรงเรียนที่ต้องการนำรูปแบบไปใช้ โดยเฉพาะโรงเรียนในเขตห่างไกลหรือโรงเรียนขนาดเล็กที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากร เพื่อให้สามารถจัดหาสื่อการเรียนการสอน จัดการศึกษาดูงาน หรือเชิญวิทยากรพิเศษได้

3. นโยบายการบูรณาการรูปแบบการเรียนเข้าสู่หลักสูตรและระบบการศึกษาอย่างเป็นทางการ กระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพิจารณานำรูปแบบการเรียน HILL หรือแนวคิดหลักของรูปแบบไปบูรณาการเข้าในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและตัวชี้วัดการเรียนรู้ของรายวิชาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาอย่างเป็นทางการ ให้มีความสำคัญกับวิชาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนามากขึ้น โดยการจัดสรรเวลาเรียนที่เพียงพอและเหมาะสม ไม่ถือเป็นเพียงวิชารองที่มีความสำคัญน้อยกว่าวิชาอื่น สนับสนุนให้สถานศึกษามีอิสระในการออกแบบและจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบที่เหมาะสมกับบริบท และจัดให้มีระบบการติดตามประเมินผลและรับรองคุณภาพการจัดการเรียนการสอนวิชานี้ รวมทั้งพิจารณาให้มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชานี้ในระดับชาติเพื่อสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาคุณภาพการสอน

ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยเพื่อศึกษาผลกระทบระยะยาวของรูปแบบการเรียน ควรมีการวิจัยติดตามผลผู้เรียนที่เรียนตามรูปแบบ HILL เป็นระยะเวลาสั้นขึ้น เช่น 1-3 ปีหลังจากจบหน่วยการเรียนรู้ เพื่อศึกษาว่าความรู้ความเข้าใจ ทักษะ และเจตคติที่พัฒนาขึ้นมีความยั่งยืนหรือไม่ ผู้เรียนสามารถนำความรู้และทักษะไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงหรือการเรียนวิชาอื่น ๆ ได้หรือไม่ และมีผลต่อพฤติกรรมทางศาสนาหรือคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนอย่างไร การวิจัยประเภทนี้จะช่วยให้เข้าใจผลกระทบที่แท้จริงของรูปแบบและสามารถปรับปรุงให้มีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

2. การวิจัยเปรียบเทียบประสิทธิผลระหว่างรูปแบบการเรียนต่าง ๆ ควรมีการวิจัยเชิงทดลองที่มีกลุ่มควบคุมเพื่อเปรียบเทียบประสิทธิผลของรูปแบบ HILL กับรูปแบบการสอนแบบดั้งเดิมหรือรูปแบบอื่น ๆ อย่างเป็นระบบ โดยวัดผลในหลายมิติ ทั้งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะการคิด เจตคติ และความพึงพอใจ การวิจัยประเภทนี้จะให้หลักฐานเชิงประจักษ์ที่แข็งแกร่งว่ารูปแบบใหม่มีประสิทธิผลดีกว่ารูปแบบเดิมจริงหรือไม่ และในด้านใดบ้าง ซึ่งจะช่วยสนับสนุนการตัดสินใจในการนำรูปแบบไปใช้ในวงกว้าง นอกจากนี้ ควรศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิผลของรูปแบบในบริบทที่แตกต่างกัน เช่น ระดับการศึกษาต่าง ๆ ประเภทสถานศึกษาต่าง ๆ หรือภูมิภาคต่าง ๆ เพื่อเข้าใจปัจจัยบริบทที่ส่งผลต่อความสำเร็จ

3. การวิจัยและพัฒนาเครื่องมือและนวัตกรรมเสริมรูปแบบการเรียน ควรมีการวิจัยและพัฒนาเครื่องมือและนวัตกรรมต่าง ๆ ที่จะช่วยเสริมประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียน เช่น การพัฒนาแอปพลิเคชันหรือแพลตฟอร์มดิจิทัลที่ช่วยในการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบ HILL การพัฒนาเกมหรือสื่อโต้ตอบเพื่อการศึกษาที่สอดคล้องกับเนื้อหาและกระบวนการของรูปแบบ การพัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผลที่เฉพาะเจาะจงและมีคุณภาพสูง โดยเฉพาะในการวัดทักษะการคิดวิเคราะห์และการคิดอย่างมีวิจารณญาณทางประวัติศาสตร์ หรือการพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) ที่บูรณาการรูปแบบ HILL กับการเรียนรู้ออนไลน์เพื่อเพิ่มความยืดหยุ่นและโอกาสในการเข้าถึง การวิจัยเหล่านี้จะช่วยยกระดับคุณภาพและความทันสมัยของการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์. (2560). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนประวัติศาสตร์เพื่อพัฒนาทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์. วารสารครุศาสตร์.
- ณัฐวุฒิ กิจรุ่งเรือง และคณะ. (2536). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานด้วยการเรียนรู้เชิงรุก. วารสารวิจัยและพัฒนาหลักสูตร.
- ทศนา แคมมณี. (2561). ศาสตร์การสอนองค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมชาย จันทร์เรือง. (2562). การพัฒนาการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ไทยโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์. วารสารครุศาสตร์, 47(2), 1-20. คณะครุศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.